

*Personalities and Events in Education and Science
Личности и събития в образованието и в науката*

ЗА ПРИНОСИТЕ НА ПРОФ. КИРИЛ ДИМЧЕВ В БЪЛГАРИСТИКАТА (С ПРИЗНАТЕЛНОСТ ПРЕД НЕГОВИЯ 80-ГОДИШЕН ЮБИЛЕЙ)

Илияна Горанова

Русенски университет „Ангел Кънчев“ – Филиал Силистра

1. През 1980 г. имах щастливата възможност да бъда един от първите специализанти в Катедрата по методика към Факултета по славянски филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Оттогава до днес неизменно следя публикуваното *от* и *за* проф. Кирил Димчев – виден методик и лингвист, с богата обществено-педагогическа дейност, с огромни заслуги към обучението по български език (ОБЕ).

В изложението, което следва, ще се опитам да представя своето виждане за **дирята, която той оставя в българистиката**. Бих искала статията да се възприеме като израз на благодарността ми най-напред към *човека Кирил Димчев* – винаги загрижен при решаване на някакъв наш проблем, непрекъснато помагаш, напътстващ и окуражаващ в нужния момент, достатъчно критичен, а когато трябва – снизходителен; *към учителя и преподавателя; към учения и изследователя*, от чиито знания и опит черпят и ще черпят поколения специалисти – методици и учители по български език (БЕ).

2. Още в началото ще отбележа, че **споделям положителните становища, изразявани в различни публикации за него като личност и като учен**. За бившите си студенти, специализанти и докторанти проф. Кирил Димчев е „учен и преподавател, който (...) с талант, трудолюбие и самодисциплина прави своите научни открития и с твърдост и с постоянство отстоява правотата на научните и на човешките си принципи. (...); който синтезира натрупания през годините опит и представя чрез своите трудове иновации в теорията и практиката на методиката на обучението по български език, с което я издига на качествено нов етап в нейното развитие“ (*Петров, А., Т. Ангелова [...] // Български език и литература, 2000, №5*). Той „не просто преподава методика на студенти и учители; той обогатява методическата им компетентност, учи

ги да прилагат в теорията и практиката на обучението по български език резултати от изследвания в областта на психолингвистиката, социолингвистиката, текстолингвистиката и пр. Професионалистът насочва интересите на студентите към приложни лингвометодически проблеми, помага на учителите специалисти да проучват в теоретико-практически план основни въпроси на съвременното обучение по български език, а това създава предпоставки за успешното им професионално развитие“ (Георгиева, М., В. Кръстанова, А. Петров [...] // Български език и литература, 2005, №5).

Продължавайки идеите на проф. Любомир Андрейчин, на проф. Стойко Стойков, на проф. Мирослав Янакиев (Недялкова, 2013: 28), **професор Кирил Димчев създава школа**, за която днес мнозина казваме: „Гордея се, че принадлежа към школата на професор Кирил Димчев“. А официнализирана или не – тя съществува. Известни са имената на нейни възпитаници – вече професори по МОБЕ. Поколение методици, експерти и учители по ЕО и по БЕ израстват и се формират като специалисти не и без помощта на монографиите и статиите на изтъкнатия методик – от първата му публикация с методическа насоченост до ден-днешен.

3. Присъединявам се към обективните оценки на редица автори за негови научни трудове, които заслужено могат да бъдат определени като *върхове в методиката на обучението по български език*. Настолна книга за поколения учители по БЕ е монографията „**Система в стилистичните занятия по български език**“, в която за първи път в българската методическа литература (Димчев, 1977: 134) се обосновават специфични за ОБЕ частнометодически принципи. Искане ми се да вярвам, че в историята на МОБЕ тези принципи неизменно ще се свързват с името на проф. Кирил Димчев, именувани от него (предполагам непреднамерено) с термина „собственометодически принципи“ (Димчев, 2010: 143).

Още първото издание на монографията „**Обучението по български език като система**“ получава високи оценки. За него ст.н.с. д-р *Тодорка Владимирова* споделя, че това е „цялостна методика на обучението по български език (...), явление в нашата лингвометодическа литература“ ([...] // Български език и литература, 1992, № 6). Според акад. *Михаил Виденов* в книгата си „К. Димчев е видял и отчел възможностите на системния подход за междудисциплинното изследване на обучението по български език. Показани са връзките на психолингвистиката, социолингвистиката, глотометрията, прагматиката и всички останали интердисциплинарни направления, с които напоследък се работи върху проблемите на езика (...) Посочено е къде и как могат да бъдат използвани данните от новите направления, за да има по-добър ефект самото преподаване“ ([...] // Български език, 1992, № 6). За *Ангел Петров* и *Татяна Ангелова* второто издание на монографията „притежава черти на мащабно изследване с научнотеоретична и практикоприложна

стойност. Изпълнените с евристичен заряд постановки представят нейния автор като водещ специалист в теорията на езиковото обучение“ (Български език и литература, 1999, №5, 1).

Безспорен връх в методиката на езиковото образование е трудът на проф. Кирил Димчев „*Основи на методиката на обучението по български език*“, характеризиран от доц. д-р Ваня Кръстанова като труд, в който „ясно проличава европейското разбиране на автора, че процесът на изучаване на родния език в училище има нови измерения“. За методичката представената в монографията концепция за обучението по роден език е „европейски съизмерима, защото отчита новите реалности не само в научното мислене, но и в европейското образователно пространство“ (...), а проф. Кирил Димчев „ревностно отстоява мястото и ролята на родния език като най-важния металингвистичен инструмент, чрез който ще се научим да общуваме в мултиезичното и мултикултурното пространство, от което вече сме част“ (Български език и литература, 2011, №4). Като фундаментално изследване с науковедска и прагматична стойност определя тази монография и проф. д-р Росица Пенкова – заради „идеите, основополагащи за МОБЕ, за съвременните интердисциплинни науки като социолингвистика, психолингвистика, лингвокултурология и пр.“ (LiterNet, 2011, №8).

Високите оценки за трудовете на проф. Кирил Димчев ми дават основания да използвам метафоричния образ – те са *върхът на пирамидата МОБЕ*.

4. Приносите на проф. Кирил Димчев в теорията и практиката на езиковото образование (ЕО) и на обучението по български език (ОБЕ) са изтъквани от различни автори по различни поводи. В рамките на една статия трудно могат да се представят обстойно методическите и лингвистичните идеи на изтъкнатия учен – като проекти и като реализации. Затова тук ограничавам целта си само до маркиране на онези от тях, които, развивани и обогатявани във времето, *направиха и правят МОБЕ част от световното образователно пространство*.

4.1. Известни методици при открояване приносите на проф. Кирил Димчев в ЕО и в МОБЕ извеждат на преден план това, че той: (1) „синтезира натрупания през годините опит и представя чрез своите трудове иновации в теорията и практиката на МОБЕ, с което я издига на качествено нов етап в нейното развитие“ (Петров, Ангелова, 2000); (2) „създава функционална методическа теория с неоспорима експликативна и прогностична стойност“ (Георгиева и др. 2005).

Иновационните схващания на проф. Кирил Димчев за онтологията на педагогическите изследвания; за обекта и предмета на ОБЕ; функциите на ОБЕ; алгоритъма на методическия анализ, който включва проучване на системата ОБЕ в три аспекта: във функционално-генетичен план, в плана на дейностните ѝ характеристики и в плана на нейните морфологични признаци; целите и

методическите принципи на ОБЕ; методическата класификация на видовете уроци по БЕ; отношенията между методи на обучение, учебни похвати и форми на взаимодействие между преподавател и ученици и т.н. се характеризират като „особено значими за теорията и практиката на ОБЕ“ (Петров, 2006).

Подходът на проф. Кирил Димчев в изследванията му е на лингвист „съвременно разбиране за същността и функциите на езиковото обучение“ (Петров, Ангелова, 2000).

4. 2. Не подлежи на съмнение твърдението, че *проф. Кирил Димчев е учен, който непрекъснато доразвива и обогатява теоретичните си постановки.* До ден-дневен той продължава да работи по актуални въпроси на ЕО и на ОБЕ, оставайки „верен на научния си път – да създава солидна теоретическа база на дисциплината МОБЕ, да извоюва мястото ѝ сред дидактическите и езиковедските дисциплини и да прокарва най-съвременните идеи в методическата теория и практика“ (Ефтимова, 2010).

Всъщност почти няма въпрос, по който проф. Кирил Димчев да не взема отношение чрез своите публикации – като се започне от основополагащата за съвременното ОБЕ статия „Към въпроса за типологията на обучението по български език“⁽¹⁾ и се стигне до последните (посочвам някои от тях): „Езиковедската компетентност в структурата на комуникативноречевата компетентност“⁽²⁾; „Функции на съвременното обучение по български език“⁽³⁾; „Функционалност на урока по български език“⁽⁴⁾; „Изучаването на българския език в контекста на европейското образователно пространство“⁽⁵⁾; „Лингвокултурология и езиково образование“⁽⁶⁾; „Тенденции в развитието на обучението по български език“⁽⁷⁾ и др.

Въз основа на задълбочен и научнообоснован анализ на реалностите в ЕО и в ОБЕ видният методик очертава тенденции в развитието им. *За първи път в българския научен дискурс* се появяват постановки с методологично значение за ЕО и за ОБЕ.

4. 2. 1. Проф. Кирил Димчев е всепризнат водещ теоретик на съвременната МОБЕ. Неотменима е заслугата му за това, че още в самото начало на ХХI век той *формулира няколко основни въпроса*, отговорите на които следва да се търсят от методиката на новото столетие: (1) *кои* са комуникативните задачи, които ученикът трябва да умее да решава на определен етап от развитието си; (2) *в каква* последователност да бъде предвидено овладяването на умения за решаването им (...); (3) *каква и колко* лингвистична информация е необходима за формиране и усъвършенстване на съответните комуникативноречевни умения; (4) *въз основа на какви* критерии и с помощта на *какви* технологични решения да се съчетават известните в теорията и в практиката начини за овладяване на нови за учениците дискурсни техники (...), *цит. по Димчев 2010в: 237 – 238.*

4. 2. 2. С огромна социолингвистична и методическа стойност са поста-

новките на методика социолингвист за *типовете ОБЕ*. Голямото внимание, което той отделя в свои публикации^{8, 9, 10)} на ОБЕ като първи език и на ОБЕ като втори език, е в унисон със световните тенденции във връзка с изучаването на втори език; тенденции, неоснователно подценявани у нас. Този факт ни задължава да отдадем заслуженото на проф. Кирил Димчев, тъй като той: (1) обоснова необходимостта от типологизация на ОБЕ, изтъквайки непрекъснатата актуалността и важността ѝ; (2) открил и характеризира типовете ОБЕ, посочвайки общото и различното между тях – във функционален план и в плана на структурата (вж. Димчев, 2010а: 25 – 26); (3) проектира система от неотложни педагогически дейности, пряко свързани с ОБЕ като втори език¹¹⁾; (4) търси възможности да се подпомагат с учебна литература и с учебни помагала учителите по БЕ, работещи и с ученици, за които БЕ не е майчин език¹²⁾, и т.н.

4. 2. 3. Основополагащи за ОБЕ са постановките на видния методик за *съдържанието, целите и функциите на ОБЕ*.

– Проф. Кирил Димчев пръв в българската методическа литература изяснява същността на конструкта *съдържание на ОБЕ*, доказвайки сложното взаимодействие между съдържание, функции и цели на ОБЕ. Съдържанието и целите на ОБЕ той определя като „базисни категории“, от които зависи „системността на образователното взаимодействие на занятията по БЕ“. На усвояването на учебното съдържание гледа като на възможност за приближаване към крайните цели на обучението“ (вж. Димчев, 2010а: 126).

– С голям евристичен заряд, както сам професорът обича да казва, е тезата му, формулирана още през 2001 г., за необходимостта от обособяване на *ядро* и на *периферия* в учебното съдържание по БЕ, което обособяване ще „съдейства за по-голяма прагматизация на езиковите занятия“ (цит. по Димчев, 2010в: 238). Тезата разкрива потенциални възможности за адаптиране на учебното съдържание към различни „езикови и социокултурни характеристики“ на речта на учениците (диалектни особености; български език като втори език).

– Неоспорима заслуга на проф. Кирил Димчев е, че въвежда, характеризира и утвърждава в теорията и в практиката на ОБЕ конструкта *функции на ОБЕ*. Иновативната му теза за „полифункционалността на обучението по български език“ всъщност е *нов поглед към ОБЕ*, главната функция на което е „да допринесе за езиковата подготовка на учениците – като създава условия за преобразуване на социално значима лингвистична информация от едно състояние в друго, проявяващо се в овладенията от учениците знания, умения, навици, методи за самостоятелна работа, нравствени и мирогледни идеи, възгледи и убеждения“ (Димчев, 1998: 97 – 100). В съответствие със съвременни тенденции в ЕО и отчитайки спецификата на БЕ „като обект на изучаване и като средство за общуване и за обучение“, проф. Кирил Димчев открил¹³⁾

прагматичната функция (свързвана с „развитието и усъвършенстването на комуникативните способности на младата личност“), когнитивната функция (проектираща „предназначението на ОБЕ да служи за съзнателна работа по овладяване на лингвистичните понятия като елемент от езиковата култура и като инструмент за оптимизиране на речевото общуване...“) и културологичната функция („обща за всички учебни дисциплини, тъй като е универсален стремежът да се осмисля културата като специфична форма на съществуване на човека и на обществото“) като *водещи функции в ОБЕ* (Димчев, 2010а).

– Значителен е научният принос на непрекъснато обогатяваната идея за класификация на целите на ОБЕ, произтичаща от неговата специфика и в пряка връзка с функциите му. Съобразно със световни тенденции и с еволюцията в собствените си възгледи ученият обосновава¹⁴⁾ *нова, специфична за ОБЕ, система от цели* – лингвокогнитивни цели (насочени към познавателните процеси, при които „се овладяват лингвистични понятия и закономерности, нужни за езиковата подготовка на подрастващите“), лингвопрагматични цели (свързани с „уменията и навиците за пълноценно речево общуване във всички социокултурни сфери“) и лингвокултурологични цели, от реализирането на които се очаква подрастващите да придобият различни компетенции – „(1) социални компетенции, свързани с институциите; (2) цивилизационни компетенции (по отношение на артефактите) и (3) ментални компетенции, отнасящи се до знаковите системи“ (вж. Димчев, 2010а: 129 – 142).

Не подлежи на съмнение фактът, че постановките на проф. Кирил Димчев за *съдържанието, функциите и целите на ОБЕ*, за връзките и взаимодействието между тях **заслужено издигат МОБЕ на европейско и на световно равнище.**

4. 2. 4. В методическите изследвания у нас в областта на ЕО и на ОБЕ началото на ХХІ век се свързва с прехода от знаниецентристкия подход към компетентностния подход, който, по думите на проф. Кирил Димчев, „бележи етап в развитието на езиковото образование“, тъй като е „незаменим инструмент при определяне на: целите и съдържанието на ОБЕ като първи език; целите, съдържанието и технологията на всеки урок; критериите и равнищата на усвояване на предвидената за изучаване информация“. *Заслуга на проф. Кирил Димчев е*, че в статията си „От знаниецентристки подход към компетентностен подход на занятията по български език“¹⁵⁾ научно обосновава програмни постановки за:

– необходимостта от преход от единия към другия подход, свързвайки я с „осъзнатите потребности от езикова подготовка, от потребностите на подрастващите за личностна изява, за социална реализация и пр.“; (2) същността на компетентностния подход, чрез който „се акцентува на резултатите от образованието, разглеждани като способност да се действа в различни комуникативни ситуации“; (3) важността му, която произтича от факта, че осъществяването му

„води до промени в цялостната технология на образователния процес“; (4) приложението му, което се определя като фактор, без който е „невъзможна модернизацията на езиковото образование и създаването на образователни стандарти от нов тип“.

– понятията *компетенция* и *компетентност*, на които видният методик гледа като на „основа за модернизацията на езиковото образование“; за важността на задачата „да се уточни видът на ключовите компетентности“ в ОБЕ и което е особено важно – „да се обоснове система за тяхното усвояване (като се разграничават тези, които трябва да бъдат овладени в началното училище, в прогимназиалните и в гимназиалните класове“; за *основните компетентности*, които следва да се формират на занятията по БЕ – *комуникативноречева компетентност, езиковедска компетентност, културологична компетентност*.

4. 2. 5. През последните години със завидна последователност и постоянство проф. Кирил Димчев препрочете класическите си разработки и пръв заговори за *подходи, характеризиращи съвременното ЕО и съвременното ОБЕ в частност*. За теорията и за практиката с огромен заряд са неговите постановки, свързани със спецификата на културологичния подход и с ролята и мястото на лингвокултурологичния подход в ОБЕ. В редица свои публикации^{16, 17, 18)} той убедително обоснова ползата от лингвокултурологичния подход в занятията по БЕ като първи език, като втори език, като чужд език.

5. Заслужават специално да бъдат отбелязани приносите на проф. Кирил Димчев и в **областта на различни лингвистични дялове**.

– Като „*принос в методологията на диалектоложките проучвания*“ се определят студията „Говорът на българите от с. Валя Драгулуй, СР Румъния. Фонемна система“¹⁹⁾ и „Речник на хасковския градски говор“²⁰⁾.

Изследването върху говора на българите от с. Валя Драгулуй е едно от първите, в които се представя състоянието на говор на български преселници в чужбина по време на Руско-турската война. За проучването известният диалектолог Максим Младенов пише: „Изследването на Кирил Димчев върху говора на с. Валя Драгулуй е добре замислено и с вещина осъществено. (...) Авторът представя задълбочено фонетичните черти на един непознат български говор (...). Кирил Димчев е успял да намери свой до голяма степен подход към говорните явления и поради това неговото проучване е принос и в методологията на диалектоложките проучвания“ (//Български език, 1971, № 2 – 3, с.290).

– Приносни не само за българистиката и романистиката, но и за *теорията на езиковите контакти*, са анализите на интерферентни явления между българския и румънския език, които Кирил Димчев прави на различни равнища – фонетично, морфологично, синтактично („Двухфонемни консонантни съче-

тания в начален сегмент – върху говора на с. Валя Драгулуй)^{“21)}, „Възможности за проява на езиковата интерференция на морфологично равнище^{“22)}, „Морфологично-синтактични модели, установени под румънско влияние, в българския говор на с. Валя Драгулуй (Румъния)^{“23)}.

– Проф. Кирил Димчев е сред първите, които смятат, че „проблемът за системата в стилистичните занятия по роден език е един от основните на съвременното училище“ (Димчев, 1977: 3). Обект на анализ в различни негови публикации, актуални и днес, са *значими стилистични проблеми*, имащи отношение към: (1) цялостното проучване на езиково-стилистични особености на текст („Езиково-стилистични особености на „Старопланински легенди“^{“24)}, „За синтактично-стилистичния анализ на художествения текст“^{“25)}; (2) конкретните стилистични похвати („Стилистични варианти на сложните съчинени изречения“^{“26)}, „Същност и функции на редактирането“^{“27)}; (3) обновяването на учебното съдържание на стилистична основа („Основни въпроси на стилистичното обучение в средното училище“^{“28)}, „Съвременното обучение по български език – обучение със стилистична насоченост“^{“29)}, „Практическа насоченост на обучението по български език“^{“30)}.

– С подчертан приносен характер са постановки на проф. Кирил Димчев по *актуални въпроси от социолингвистиката*, свързани със:

– *изучаването в занятията по БЕ различните форми на съществуване на БЕ*. В свои публикации („Методически и социолингвистични проблеми при изучаване формите на съществуване на българския език в средното училище“^{“31)}, „Въпросът за формите на съществуване на българския език в теорията и практиката на обучението по български език“^{“32)} известният методик защитава тезата, че „изучаването на формите на съществуване на българския език улеснява приобщаването на младата личност към „света на възрастните“. Авангардна е идеята му, че българският език трябва да се изучава така, както се използва. Споделяйки тезата на италианския писател Джани Родари – „Всички начини на употреба на словото нека бъдат на разположение на всички“, известният методик и лингвист Кирил Димчев формулира свой тезис с огромен потенциален заряд: „Различните речеви практики, предлагани от съвременния български език, трябва да станат достояние на всички“;

– *същността на концептите „първи език“ и „втори език“*. С прагматична стойност са терминологичните уточнения, които проф. Кирил Димчев прави на концептите *първи език*, *втори език*, анализирайки ги на фона на българската социокултурна действителност; на синонимните изрази *роден език*, *майчин език*, *матерен език*, *семеен език* („Отношенията между понятията *първи език* и *втори език* в съвременния научен дискурс“^{“33)}, „Лингвометодически и социокултурни аспекти на езиковото обучение“^{“34)}, „Етносоциолингвистични характеристики на концепта български език като втори език“^{“35)};

– *отношенията между езика и социалния опит на личността* („Лингвистична компетентност и социален опит на личността“³⁶). Основополагащи за ЕО и за ОБЕ са формулираните от проф. Кирил Димчев тези, че (1) „не е възможно да се добие пълна представа за природата и функциите на езика, ако не се взема под внимание ролята на опита и не се вниква в механизмите на речевите актове; (2) образованието е организиран трансфер на социален опит. Трансферът е толкова по-успешен, колкото в по-голяма степен се основава на собствения опит, който невинаги е положителен (и в този случай се налага да бъде преустроен); (3) езиковото образование е първостепенен фактор за придобиване, осмисляне, предаване, практическо използване и пр. на социален опит“;

– *„агресията на уличния език“* („Агресията на уличния език“ и образователният потенциал на обучението по български език“³⁷), „Агресията на уличния език“ и езиковото образование“³⁸). За социолингвиста и методика Кирил Димчев борбата с агресията на уличния език всъщност е „борба за формиране на умения за превключване на езикови кодове, за обогатяване на репертоара от езикови средства, за осмисляне на ценностите в образците на художествената литература, за издигане равнището на езиковата и общата им култура“.

6. Значителен е приносът на проф. Кирил Димчев и в анализа и оценката на научното дело на видни български езиковеди и методици. В статиите му за акад. Ст. Младенов, проф. Л. Андрейчин, проф. М. Янакиев, проф. К. Бабов, доц. Ст. Кабасанов, ст.н.с. Т. Владимирова, М. Иванов и др. „се проявяват аналитичността му и усетът му за тенденциите в развитието на науката“ (Петров, Ангелова, 2000).

Изтъкнатият методик с признание и почит *отдава заслуженото на своите учители и колеги*. В едно интерю (Недялкова, 2013: 28) той казва: „Имал съм шанс да имам чудесни учители по български език. И досега помня учителката си в прогимназията – г-жа Вутова, и учителката си в гимназията – г-жа Джерова. (...) Измежду преподавателите ми в университета най-силно влияние за лингвистичната ми подготовка оказва проф. Любомир Андрейчин – и то не само с компетентността си, но и с чисто човешките си качества като такт, деликатност, умение да работи с младите, да ги стимулира. (...) Моите опити в областта на диалектологията биха били немислими без подготовката, която получих на спецкурса на проф. Стойко Стойков. Специално ще подчертая ролята на моя преподавател М. Янакиев за формиране на научните ми интереси, за насочване към актуални проблеми, за запознаване с инструментариума на съвременните лингвистични изследвания“.

За първия си, както сам признава (Недялкова, 2013: 44), учител по методика (доц. Стойко Кабасанов) проф. Кирил Димчев пише: „Неговите възгледи са отправна точка в търсенията за методологично и технологично обновяване на езиковите занятия. (...) С цялата си обществена и научноизследователска дейност доц. Стойко Кабасанов допринася да се повишава интересът на подрастващите към българския език, да се усъвършенства езиковият им усет, да се обогатява

езиковата им култура (...). Днес, в условията на променяща се социокултурна действителност, посланията на доц. Стойко Кабасанов служат за ориентир при осъществяване на съвременни образователни проекти“ (Димчев, 2007).

В заключение: през септември 2015 г. ВОДИТЕЛЯТ на цяло поколение учители и преподаватели по български език, експерти, специалисти в областта на МОБЕ и пр. ще навърши 80 години.

Равносметката, която всеки от нас може да направи за неговия повече от половинвековен път на преподавател, учен, изследовател и пр., е красноречива: **той изгради теоретичния модел на съвременното ОБЕ. Неговият идеал за обучение по роден език като за „система, отворена към всички страни на съвременната действителност“**, ще съпътства работата на учители, експерти, методици години назапред.

От все сърце желя здраве и сили на проф. Кирил Димчев! Няма съмнение – той има да свърши още много неща! А и читателите очакват от него.

– След като в „Основи на методиката на обучението по български език“ изгради философията на ОБЕ, логично е да очакваме нейното приложение в една негова практическа методика, от каквато крещяща потребност имат учители, студенти, специализанти...

– След като открои, обоснова и характеризира типове ОБЕ, очакваме да намери време и сили за първата по рода си в българския методически дискурс „Методика на обучението по български език като втори език“.

– След като заговори за спецификата на културологичния подход в ОБЕ и за ролята на лингвокултурологичния подход в него, учителите по БЕ (а и не само те) очакват идеи за „инвариантни решения в занятията по български език“, съобразени с тези подходи.

Така че, НЕ ОСТАРЯВАЙТЕ, ГОСПОДИН ПРОФЕСОРЕ!

БЕЛЕЖКИ

1. Към въпроса за типологията на обучението по български език.//Български език и литература, 2002, № 4 – 5.
2. Светът на речника, светът в речника. София, ИБЕ „Проф.Л. Андрейчин“, 2006 г.
3. Отклонението като норма. Шумен, УИ „Епископ Константин Преславски“, 2009 г.
4. Граматика и семантика. УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2010 г.
5. 40 години Шуменски университет 1971 – 2011. Сборник научни трудове. Национална конференция с международно участие. Факултет по хуманитарни науки. Шумен, УИ „Епископ Константин Преславски“, 2012 г.
6. Магията на думите. София, Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, 2012 г.

7. Сборник по случай 50-годишнината на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. Велико Търново, УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2013 г.
8. Към въпроса за типологията на обучението по български език. // Български език и литература, 2002, № 4 – 5.
9. Межкултурната компетентност и проблемите на обучението по български език. // Електронно списание „Образователна инициатива“ на сдружение „Партньори за образователна инициатива. България, 2007“.
10. Межкултурната компетентност и проблемите на обучението по български език като втори език. // Чуждоезиково обучение, 2008, №6.
11. Проблеми на обучението по български език в началото на XXI век. В: сб. „Проблеми на обучението в началото на XXI век“. Смолян, ПУ „Паисий Хилендарски“, 2001.
12. Вж.: комплект от сборници за V, VI, VII клас „Текстове и задачи по български език“. Издателство „РИВА“, 2014 г.
13. Функции на обучението по български език. // Български език и литература, 2009, №2.
14. Функции на езика и функции на обучението по български език. // Език и литература, 2009.
15. Електронно списание LiterNet, 30.04.2011, №4 (137).
16. За някои нерешени проблеми в теорията и практиката на обучението по български език. / LiterNet, 2011, №9.
17. Културата като цел и съдържание на съвременното обучение по български език. // LiterNet, 2011, №12.
18. Тенденции в развитието на езиковото образование. // Във: LIBER AMICORUM. София, УИ „Св. Климент Охридски“, 2013 г.
19. Годишник на Софийския университет. Факултет по славянски филологии, 1969, т. XIII, №1, с. 182 – 288.
20. Българска диалектология. Проучвания и материали. София, БАН, 1970, №5, с. 53 – 105.
21. София: БАН, ИБЕ, 1968, № XVI.
22. София: БАН, ИБЕ, 1970, № XIX.
23. Езиковедски изследвания в памет на проф. д-р Ст. Стойков. София: БАН, ИБЕ, 1974.
24. Език и стил на българските писатели. София, БАН, 1962, №1.
25. Български език и литература, 1969, №3.
26. Български език и литература, 1966, № 2.
27. Сборник материали за квалификационните курсове на учителите по български език и литература от IV – VIII клас. Варна, МНП, 1978 г.
28. Български език и литература, 1974, № 3.

29. Български език и литература, 1977, № 3.
30. Български език и литература, 1982, № 4.
31. Български език и литература, 2003, № 5.
32. Проблеми на социолингвистиката. София, Международно социолингвистично дружество, 2004, №8.
33. Езиковедски приноси в чест на чл-кор.проф. Михаил Виденов. Велико Търново, УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2005.
34. Чуждоезиково обучение, 2008, №6.
35. Проблеми на социолингвистиката. Т.ХІ. София, Международно социолингвистично дружество, 2012.
36. Проблеми на социолингвистиката. Т. Х. София, Международно социолингвистично дружество, 2012.
37. Проблеми на социолингвистиката. Т.ІХ. София, Международно социолингвистично дружество, 2008.
38. Образование, 2008, №5.

ЛИТЕРАТУРА

- Георгиева, М., В. Кръстанова, А. Петров (2005). Всеотдайност и професионализъм – проф. Кирил Димчев на 70 години. – *Български език и литература*, № 5.
- Димчев, К. (1977). *Система в стилистичните занятия по български език*. София: Държавно издателство „Народна просвета“.
- Димчев, К. (1992). *Обучението по български език като система*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.
- Димчев, К. (1998). *Обучението по български език като система*. Второ преработено и допълнено издание. София: Издателска къща „Сиела“.
- Димчев, К. (2007). Научното дело на доц. Стойко Кабасанов и някои актуални въпроси на методиката на обучението по български език и литература. – *Български език и литература*, №2.
- Димчев, К. (2010а). *Основи на методиката на обучението по български език*. София: УИ „Св. Климент Охридски“.
- Димчев, К. (2010б). *Езикознание. Езиково обучение. Методика на езиковото обучение*. София: Издателство „Булвест 2000“.
- Димчев, К. (2010в). *Методика на обучението по български език. Реалности и тенденции*. Велико Търново: Издателство „Знак’94“.
- Ефтимова, А. (2010). Елегантният баланс между теория и практика, между традиция и съвременност. – *LiterNet*, №5.
- Кръстанова, В. (2011). Актуално и полезно изследване на основите на съвременната методика на родноезиковото обучение. – *Български език и литература*, №4

- Недялкова, Н. (2013). Молебен за българския език. *Интервюта с Мирослав Янакиев, Христо Първев, Петър Пашов, Кирил Димчев и Михаил Виденов*. София: УИ „Св. Климент Охридски“.
- Пенкова, Р. (2011). Фундаментално проучване върху основите на съвременната методика на обучението по български език. – *LiterNet*, №8 (141).
- Петров, А., Т. Ангелова (2000). Живот и творчество, посветени на науката. Проф. Кирил Димчев на 65 години. – *Български език и литература*, № 5.
- Петров, А. (2006). Дискурсът на методическите изследвания. – *Български език и литература*, №5.
- Петров, А. (2011). Кирил Димчев – виден представител на методиката на обучението по български език. – *Многообразие в единството. Значим научен принос*. Съюз на учените в България, 1.

REFERENCES

- Georgieva, M., V. Krastanova, A. Petrov (2005). Vseotdaynost i profesionalizam – prof. Kiril Dimchev na 70 godini. – *Balgarski ezik i literatura*, 2005 / № 5.
- Dimchev, K. (1977). *Sistema v stilistichnite zanyatiya po balgarski ezik*. Sofiya: Darzhavno izdatelstvo „Narodna prosveta“.
- Dimchev, K. (1992). *Obuchenieto po balgarski ezik kato sistema*. Sofiya: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“.
- Dimchev, K. (1998). *Obuchenieto po balgarski ezik kato sistema*. Vtoro preraboteno i dopalнено izdanie. Sofiya: Izdatelska kashta „Siela“.
- Dimchev, K. (2007). Nauchnoto delo na dots. Stoyko Kabasanov i nyakoi aktualni vaprosi na metodikata na obuchenieto po balgarski ezik i literatura. – *Balgarski ezik i literatura*, №2.
- Dimchev, K. (2010a). *Osnovi na metodikata na obuchenieto po balgarski ezik*. Sofiya: UI „Sv. Kliment Ohridski“.
- Dimchev, K. (2010b). *Ezikoznanie. Ezikovo obuchenie. Metodika na ezikovoto obuchenie*. Sofiya: Izdatelstvo „Bulvest 2000“.
- Dimchev, K. (2010v). *Metodika na obuchenieto po balgarski ezik. Realnosti i tendentsii*. Veliko Tarnovo: Izdatelstvo „Znak’94“.
- Eftimova, A. (2010). Elegantniyat balans mezhdu teoriya i praktika, mezhdu traditsiya i savremennost. – *LiterNet*, №5.
- Krastanova, V. (2011). Aktualno i polezno izsledvane na osnovite na savremennata metodika na rodnoezikovoto obuchenie. – *Balgarski ezik i literatura*, №4
- Nedyalkova, N. (2013). *Moleben za balgarskiya ezik. Intervyuta s Miroslav Yanakiev, Hristo Parvev, Petar Pashov, Kiril Dimchev i Mihail Videnov*.

- Sofiya: UI „Sv. Kliment Ohridski“.
- Penkova, R. (2011). Fundamentalno prouchvane varhu osnovite na savremennata metodika na obuchenieto po balgarski ezik. – *LiterNet*, №8 (141)
- Petrov, A., T. Angelova (2000). Zhivot i tvorchestvo, posveteni na naukata. Prof. Kiril Dimchev na 65 godini. – *Balgarski ezik i literature*, № 5.
- Petrov, A. (2006). Diskursat na metodicheskite izsledvaniya. – *Balgarski ezik i literatura*, №5.
- Petrov, A. (2011). Kiril Dimchev – viden predstavitel na metodikata na obuchenieto po balgarski ezik. – *Mnogoobrazie v edinstvoto. Znachim nauchen prinos*. Sayuz na uchenite v Bulgariya, 1.

ON PROF. KIRIL DIMCHEV'S CONTRIBUTIONS IN BULGARIAN STUDIES (IN HONOR OF HIS 80TH ANNIVERSARY)

✉ **Dr. Iliyana Goranova Assoc. Prof.**
University of Rousse – Silistra Branch
Silistra, Bulgaria
E-mail: ilgoranova@mail.bg